

Aset Kampus sebagai tarikan edupelancongan UKM Kampus Bangi

Ng Sheue Li¹, Habibah Ahmad¹, Hamzah Jusoh¹

¹ Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan dan Persekitaran, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 43300 Bangi, Selangor Darul Ehsan.

Correspondence: Ng Sheue Li (email: shirleyng928160@gmail.com)

Abstrak

Edupelancongan yang menitikberatkan pembangunan aset sedia ada di kawasan kampus merupakan usaha yang harus dipingkatkan terutamanya apabila Kementerian Pelancongan dan Kebudayaan Malaysia telah melancarkan *Edutourism Pakej 101* pada Ogos 2015. Kampus UKM Bangi juga sedang merancang untuk melancarkan edupelancongan dalam kampus dengan menggunakan aset sedia ada sebagai tarikan pelancongan kepada pengunjung luar. Artikel ini bertujuan untuk mengkaji sejauh mana aset kampus mampu dijadikan sebagai salah satu tarikan edupelancongan di kampus UKM Bangi. Kajian ini menggunakan data sekunder dan data primer daripada soal selidik yang dijalankan dalam kalangan komuniti staf dan komuniti pelajar. Hasil kajian mendapati bahawa komuniti staf dan pelajar bersetuju dalam mengenal tempat-tempat di UKM yang berpotensi dijadikan edupelancongan, dengan min purata paling tinggi iaitu 4.20 dan 4.04 masing-masingnya. Melalui kajian ini, aset kampus yang sedia ada di UKM Bangi mempunyai potensi yang tinggi untuk dijadikan sebagai tarikan di kampus UKM Bangi.

Kata kunci: aset kampus, edupelancongan, pendidikan pelancongan, produk, pengurusan, staf universiti,

Campus Asset as educational tourism attraction in UKM Bangi Campus

Abstract

Edutourism which emphasizes the development of touristic assets within the campus ecosystem should be encouraged especially after the Ministry of Tourism and Cultural Malaysia has launched Edutourism Package 101 in August 2015. The UKM Bangi Campus is also keen in developing campus asset as tourism attraction. This article aims to explore the potential of campus assets in promoting edutourism. This study uses secondary and primary data collection. Questionnaires are distributed to the sample of the study comprising the university staff and students. The results suggest that both staff community and students support edutourism with the highest average mean of 4.20 and 4.04 respectively. Through this assessment, existing campus asset is seen to possess high potential in serving as a place of attraction for UKM Bangi Campus.

Keywords: campus asset, edutourism, educational tourism, product, management, university staff

Pengenalan

Edupelancongan ialah program yang melibatkan perjalanan ke sesuatu lokasi/ destinasi oleh seseorang atau sekumpulan individu untuk tujuan mempelajari sesuatu pengalaman dan pengetahuan tentang destinasi tersebut. Edupelancongan juga boleh dilihat sebagai bidang pelancongan yang berpotensi dan pasaran baru dalam agenda ekonomi negara Malaysia. Kebelakangan ini, edupelancongan

semakin popular dan mula mendapat perhatian daripada pelajar-pelajar antarabangsa dari seluruh dunia terutama pembangunan kampus alam semulajadi giat diperkenalkan di kawasan kampus universiti di negara Malaysia. Kampus universiti di negara Malaysia kebanyakannya dipenuhi oleh aset kampus semulajadi dan bangunan serta banyak kursus yang berpotensi yang mampu dijadikan aset kampus.

Edupelancongan merupakan corak perjalanan yang bertujuan untuk meluaskan pengetahuan, menguasai kemahiran dan harus dijadikan gaya perjalanan yang popular dan sesuai untuk semua peringkat umur. Kajian Wang (2008) sangat berguna bagi penyelidik untuk meneliti tujuan edupelancongan dalam kalangan rakyat biasa. Untuk memenuhi objektif ini, Wang (2008) telah melakukan kajian di Dalian, China terhadap penduduk pada semua peringkat umur untuk mendapatkan kefahaman tentang edupelancongan. Hasil kajian mendapati 40 peratus daripada jumlah responden menyatakan tidak berapa suka terhadap edupelancongan. Ini menunjukkan penduduk sesebuah bandar masih tidak mempunyai niat yang tinggi untuk melakukan lawatan edupelancongan (Wang, 2008). Untuk mengelakkan keadaan ini daripada berlaku di kampus UKM Bangi, aset kampus yang sentiasa digunakan oleh komuniti kampus amat berpotensi dijadikan tapak edupelancongan supaya komuniti kampus dapat melibatkan diri dalam membangunkan edupelancongan.

Konsep asas kajian

Edupelancongan

Banyak pakar pelancongan telah mengkaji edupelancongan dan memperkenalkan pelbagai definisi terhadapnya. Edupelancongan boleh ditakrifkan sebagai kegiatan yang dilakukan oleh pelancong yang bercuti dalam tempoh semalaman dan mereka yang melakukan perjalanan untuk pendidikan atau pembelajaran sebagai tujuan primer atau sekunder mereka (Ritchie, 2006). Hal ini merangkumi edupelancongan secara umum dan edupelancongan dewasa, universiti antarabangsa dan domestik serta pelancongan pelajar termasuklah sekolah bahasa, lawatan sekolah dan program pertukaran pelajar. Edupelancongan boleh dilakukan secara bebas atau formal dalam keadaan semula jadi atau buatan manusia (Ruzanna, 2012).

Selain kajian Ritchie (2006), edupelancongan adalah pelancongan jangka pendek dan tujuan untuk belajar serta memperoleh pengetahuan, mereka yang terlibat adalah pelajar dan sebilangan kecil guru (Guo, 2000). Aktiviti dalam edupelancongan adalah pelbagai iaitu mengetahui sebuah sekolah, adat atau budaya, belajar bahasa, menghadiri simposium atau seminar dan menghadiri satu projek akademik atau penyelidikan (Yuan, 2003).

Walau bagaimanapun, fenomena edupelancongan mencapai populariti yang universal, dan banyak negara menekankan peluang untuk menentengahkan edupelancongan masing-masing (Marsh, 2011). Lawatan ke negara tertentu dengan memberi tumpuan kepada pengalaman pendidikan dapat juga meningkatkan pengetahuan dan budaya masyarakat yang dikunjungi.

Edupelancongan boleh dibahagikan kepada dua, iaitu: pertama, sebagai penawaran tempat pembelajaran yang formal seperti penubuhan Institusi Pengajian Tinggi (IPT); dan kedua, sebagai memberi ilmu pengetahuan dan pendedahan secara tidak langsung kepada perkara yang berkaitan dalam aktiviti pelancongan. Dalam konteks ini, ia dapat memberikan peluang kepada para remaja, belia, atau pelajar untuk mengenali pelbagai tempat menarik yang terdapat di kawasan tarikan pelancongan seperti tempat sejarah, kebudayaan, eko-pelancongan, dan sebagainya yang dapat memberikan pengalaman dan pembelajaran kepada mereka (Fikri, 2007).

Secara ringkasnya, edupelancongan boleh ditakrifkan sebagai program pendidikan di mana peserta memilih untuk melancong ke kawasan atau negara dalam kumpulan tertentu dengan tujuan untuk mempelajari sesuatu dari kawasan yang dilawati. Dari segi tertentu, edupelancongan adalah tentang melawat dan kemudian tinggal di negara asing selama lebih daripada 24 jam dan tidak lebih daripada satu tahun berturut-turut untuk tujuan pengambilan kelas bahasa secara jangka pendek, pendidikan di sekolah / universiti, vokasional dan kursus lain.

Aset kampus

Daripada Tatacara Pengurusan Aset Alih Universiti (TPAU) Universiti Kebangsaan Malaysia yang diterbitkan oleh Jabatan Bendahari UKM, aset bermaksud harta benda kepunyaan atau milikan atau di bawah kawalan universiti yang dibeli atau yang disewa beli dengan wang universiti (samada peruntukan mengurus, pembangunan, penyelidikan, tabung-tabung amanah, peruntukan khas atau lain peruntukan yang diuruskan oleh Universiti), yang diterima melalui sumbangan atau hadiah atau diperolehi melalui proses perundangan.

Secara ringkasnya, berdasarkan Tatacara Pengurusan Aset Alih Universiti UKM, aset kampus yang terletak dalam kampus UKM Bangi telah merangkumi:

- i. Bangunan-bangunan kolej di kawasan kampus universiti;
- ii. Bangunan fakulti-fakulti;
- iii. Bangunan tempat kawasan kampus seperti Dewan Canselor Tun Abdul Razak, bangunan Canselori, Perpustakaan Tun Sri Lanang dan sebagainya; dan
- iv. Landskap dan kawasan hijau di kawasan kampus universiti.

Tinjauan literatur

Para sarjana bidang pelancongan telah menjalankan banyak penyelidikan mengenai edupelancongan dan telah menjadi tinjauan literatur dalam bidang ini. Aset adalah barang atau benda yang terdiri dari benda bergerak dan benda tidak bergerak baik yang ketara (*tangible*) dan tidak ketara (*intangible*) yang terlibat dalam aset/harta syarikat atau sesuatu institusi. Kewujudan aset sangat membantu syarikat atau institusi tersebut dalam menjalankan kegiatannya (Fauzi, 2012).

Melalui penyelidikan Fauzi (2012) yang dijalankan dalam Universiti Kuningan Indonesia, beliau telah mendapati bahawa jika dalam pelaksanaannya, aset tidak dirawat dan diuruskan dengan baik, ini menghalang penggunaan aset yang berterusan. Pengurusan aset adalah pengurusan aset (kekayaan) syarikat untuk memantau dan mengira serta memanfaatkannya secara optimum. Fungsi dari pengurusan aset itu sendiri adalah untuk maklumat perjalanan aset secara keseluruhan, memuatkan beberapa banyak aset dan kos, penggunaan, keadaan dan pemeliharaan serta lokasi simpanan. Universiti Kuningan Indonesia adalah sebuah agensi yang bergerak dalam bidang pendidikan. Dalam hal ini dapat dipastikan Universiti Kuningan Indonesia mempunyai aset yang banyak. Walau bagaimanapun, dari penyelidikan Fauzi, beliau mendapati masih banyak masalah dalam pengurusan aset yang dimiliki. Seperti mana sama keadaan yang berlaku di kampus Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) Bangi, pihak pentadbiran dan pengurusan universiti juga perlu menjaga aset kampus dengan baik dan sempurna supaya aset kampus tidak terbiar berlaku dalam kampus UKM Bangi.

Sehubungan itu, aset kampus termasuk kampus universiti yang hijau dan lestari supaya menjadikan salah satu daya tarikan edupelancongan bagi kampus UKM Bangi. Selain aset kampus yang boleh dilihat melalui barang-barangan, kampus UKM Bangi mempunyai satu jenis aset kampus yang amat berbeza dengan universiti lain di negara Malaysia iaitu kelestarian dalam kampus. Kampus universiti lestari mampu dijadikan aset kampus yang amat berlainan daripada aset kampus yang biasa mampu dilihat oleh mata kasar sahaja.

Kampus universiti lestari adalah sebuah institusi akademik yang komited untuk membantu pelajar memahami akar umbi kemerosotan alam sekitar manakala motivasi mereka untuk melibatkan diri dalam amalan alam sekitar yang lestari (Clugston, 1999). Pelajar mengamalkan gaya hidup yang lestari dan bercenderung untuk memindahkan amalan-amalan ini ke dalam kehidupan seharian mereka selepas mereka menamatkan pengajian.

Di samping daripada kajian Huckle (2004), the Florida State University (2015) telah mendefinisikan sebuah kampus lestari adalah satu yang membangunkan proses atau sistem pengurusan yang membantu mewujudkan ekonomi kampus yang bertenaga dan kualiti hidup yang tinggi sambil menghormati keperluan untuk mengekalkan sumber-sumber semula jadi dan melindungi alam sekitar. Program kampus lestari adalah mereka yang disebabkan oleh komitmen sesebuah institusi kesihatan alam sekitar, sosial dan ekonomi. Melalui komitmen tersebut, aset kampus

mengenai alam sekitar baru boleh dikekalkan selama-lamanya. Penjagaan aset kampus mengenai alam sekitar di kampus UKM Bangi juga harus dititikberatkan.

Tambahan pula, aset kampus juga merangkumi konsep 5P adalah asas konsep pemasaran yang tradisional. Pemasaran industri pelancongan biasanya merangkumi 4P tetapi dalam kajian yang dijalankan ini pengkaji menggunakan 5P iaitu *people* (Manusia), *package* (Pakej), *place* (Tempat), *product* (Produk) dan *performance* (Prestasi). Terdapat kajian dalam pemasaran pelancongan yang mengemukakan 4P dan 6P yang dijalankan oleh Satyabrata (2016). Pada asalnya, konsep pemasaran 4P terdiri daripada *product* (produk), *price* (harga), *place* (tempat) dan *promotion* (promosi). Konsep 4P adalah seperti berikut:

- i. *Product* (produk): Barang atau benda yang dijual dalam kawasan pelancongan dan boleh dikatakan sebagai salah satu perkhidmatan yang dibekalkan kepada pengunjung-pengunjung.
- ii. *Price* (harga): Kadar di mana produk yang dijual. Beberapa faktor yang terlibat dalam menentukan harga produk termasuklah persaingan, bahagian pasaran, pengenalan produk dan kos bahan.
- iii. *Place* (tempat): Tempat yang sebenar atau apa yang dari mana produk yang boleh dibeli oleh pengunjung-pengunjung. Satu lagi nama yang digunakan untuk tempat dipanggil "saluran pengagihan".
- iv. *Promosi* (promosi): cara untuk menyampaikan produk kepada orang awam.

Walau bagaimanapun, 4P dalam konsep pemasaran masih tidak mencukupi dan menghadapi banyak kritikan terutamanya atas alasan focus terhadap produk. Dengan demikian, konsep 6P telah diuraikan dan ditambahkan demi peningkatan konsep pemasaran bidang pelancongan dan aset pelancongan.

Sehubungan itu, konsep 6P diperkenalkan dengan penambahan *people* (manusia) dan *performance* (prestasi). Manusia termasuklah pelanggan yang berpotensi dalam bidang pelancongan dan bagaimana pelanggan membuat keputusan untuk membeli produk pelancongan. Prestasi pula merupakan sebahagian daripada perkhidmatan terhadap manusia di mana ialah pelanggan. Seterusnya P ialah prestasi yang menunjukkan prestasi perniagaan oleh peniaga dalam bidang pelancongan.

Daripada kajian yang telah dijalankan oleh Satyabrata (2016), pengaji telah melanjutkan konsep pemasaran kepada konsep pelancongan 5P berdasarkan konsep aset kampus universiti. Konsep aset kampus 5P merangkumi *people* (manusia), *package* (pakej), *place* (tempat), *product* (produk) dan *performance* (prestasi). Konsep aset kampus 5P ditakrifkan seperti berikut:

- i. *People* (manusia): Komuniti kampus tanpa mengira komuniti staff atau komuniti pelajar merupakan rakyat kunci yang berada di kampus yang membantu pembangunan edupelancongan. Pihak pentadbiran dan pengurusan memerlukan bantuan daripada komuniti kampus yang mana mereka mempunyai kepakaran dan lebih mengetahui segala keadaan dalam kampus. Dengan kepakaran masing-masing, mereka boleh banyak membantu pihak pentadbiran dan pengurusan universiti dalam membawa tetamu melancong di kawasan kampus dengan lebih kreatif dan inovatif.
- ii. *Package* (pakej): Pihak pentadbiran dan pengurusan membekalkan pakej edupelancongan dalam kampus membolehkan pelawat-pelawat mempunyai pilihan yang lebih fleksible dalam penentuan rancangan lawatan pendidikan. Pakej yang telah dikeluarkan oleh pihak pentadbiran dan pengurusan universiti mementingkan kepada mempromosikan tapak-tapak pelancongan pendidikan yang agak popular dalam kampus.
- iii. *Place* (tempat): Tempat merupakan aset yang paling besar dalam konsep ini dan amat berpotensi untuk menjadikan kawasan pelancongan pendidikan boleh disenaraikan. Bagi kawasan-kawasan tersebut juga merupakan salah satu aset bagi kampus. Produk pelancongan pendidikan yang mana merupakan fizikal dan aset kampus yang boleh mempromosikan kepada pelawat-pelawat.
- iv. *Product* (produk): Produk pelancongan pendidikan juga merujuk kepada barang-barang, perkhidmatan dan aktiviti yang dibekalkan oleh Executive Edutourism kepada pelawat-pelawat dengan menjadikan tapak-tapak pelancongan pendidikan yang berpotensi sebagai produk pelancongan pendidikan seperti Kedai Cendermata UKM dan juga Pusanika yang mempunyai banyak jenis perniagaan dalamnya.

- v. *Performance* (prestasi): Komuniti kampus berusaha bersama-sama membangunkan pelancongan pendidikan dalam kampus turut mempengaruhi prestasi pencapaian. Jika semua rakyat dalam kampus bekerjasama, tentunya kejayaan akan dicapai. Prestasi yang baik juga memberi keyakinan kepada pengunjung-pengunjung untuk melawat ke kampus UKM lagi.

Metodologi kajian

Rekabentuk kajian

Proses penyelidikan melibatkan beberapa langkah, bermula dengan pengenalpastian masalah kajian sehingga data dianalisis bagi mencapai sesuatu objektif kajian ini dijalankan. Beberapa langkah yang perlu diikuti oleh setiap pengkaji bagi memastikan hasil kajian yang diperolehi dapat dibuktikan secara saintifik (Sekaran, 2013; Zainudin, 2012). Rekabentuk kajian merupakan langkah yang kelima dalam proses penyelidikan setelah masalah kajian dikenalpastikan. Oleh itu, pemilihan rekabentuk kajian banyak bergantung kepada permasalahan dan objektif kajian yang hendak dijalankan.

Sebagai sebuah kajian emperikal yang memerlukan fakta atau hujah-hujah logik dengan mendapatkan data yang dikumpul bagi menyokong hasil kajian, pengkaji menggunakan perspektif kuantitatif sebagai kaedah dalam merungkai permasalahan pembangunan edupelancongan dalam kampus iaitu elemen pembentukan asas, mekanisme pengurusan, keupayaan komuniti pelajar dalam menawarkan edupelancongan. Pendekatan deduktif digunakan dalam membentuk model kajian. Data kemudiannya dianalisis menggunakan kaedah statistik (Creswell, 2005).

Dalam kaedah kuantitatif juga, rekabentuk kajian keratan rentas (*cross-sectional*) telah digunakan untuk mendapatkan data, maklumat dan maklumbalas responden. Manakala kajian empirik pula data yang dikumpul berdasarkan teori dan hipotesis bagi menentukan perkaitan dan kesimpulan terhadap sesuatu fenomena atau peristiwa yang dikaji secara saintifik (Chua, 2010). Secara umumnya bentuk data dalam kajian ini boleh dikelaskan kepada dua jenis iaitu data primer dan data sekunder. Data primer diperolehi daripada soal selidik yang diedarkan semasa lapangan kajian dijalankan. Manakala data sekunder merupakan maklumat daripada laporan, majalah, jurnal, kertas persidangan dan buku yang diterbitkan dan diperolehi daripada perpustakaan, kementerian yang berkenaan mahupun internet.

Instrumen kajian

Instrumen kajian ini direka dan dibangunkan berpandukan tinjauan kepusatakaan. Borang soal selidik dibentuk bagi mengumpul maklumat yang diperlukan dalam kajian ini. Terdapat beberapa skala pengukuran dalam kajian ini. Sekaran (2009) mengatakan dalam mendapatkan maklumbalas daripada responden, skala pengukuran perlu tepat dengan maklumat yang ingin diperolehi. Asas pengukuran bagi tujuan analisis statistik terdiri daripada empat jenis skala seperti berikut:

- i. *Nominal*: Data yang ditetapkan berdasarkan proses penggolongan atau kategorisasi. Data nominal ini bersifat diskrit dan saling terpisah (*mutually exclusive*) antara golongan (kategori) yang satu dengan yang lain.
- ii. *Ordinal*: Data yang mempunyai urutan atau boleh diurutkan berdasarkan peringkat atau atribut tertentu. Data ordinal juga bersifat diskrit.
- iii. *Selang*: Data yang dapat dikelompokkan berdasarkan ukuran (satuan/unit) yang sama; dapat diurutkan berdasarkan kelompok tersebut sebagaimana data ordinal. Data selang umumnya bersifat kontinyu.
- iv. *Nisbah*: Data yang dalam kuantifikasinya mempunyai nilai nol (0) mutlak; artinya 'kuantiti' nol (0) dapat masuk sebagai anggota data. Data nisbah bersifat kontinyu.

Persampelan kajian

Dalam menjalankan kajian, kaedah persampelan memainkan peranan yang penting dalam menentukan sampel kajian yang diambil boleh mewakili populasi yang dikaji. Menurut Evans (2007), persampelan

adalah bertujuan untuk mendapatkan maklumat yang cukup bagi menjelaskan suatu inferensi yang sah terhadap populasi. Terdapat dua kategori dalam kaedah persampelan iaitu kaedah kebarangkalian dan kaedah buka kebarangkalian.

Selain daripada tujuan kajian, ujian statistik dan ciri-ciri pembolehubah kajian juga penting dalam menentukan sampel kajian. Penentuan saiz sampel dan proses persampelan sangat penting bagi meningkatkan tahap kesahan dan kebolehpercayaan sesuatu kajian.

Jadual 1. Populasi responden

Kategori	Bilangan (orang)	Jumlah (orang)	Bilangan Responden (orang)
Pelajar			
Undergraduate	11050	±19733	297
Postgraduate	8683		
Staf			
Akademik	2826	±5557	84
Sokongan	2730		
Jumlah		±25290	381

(Sumber: UKM Highlight 2016, Pusat Strategi UKM)

Persampelan menggunakan cara persampelan rawat berlapis (*stratified random sampling*) untuk memilih responden kajian. Kajian ini memberi tumpuan kepada saiz sampel yang sesuai untuk responden daripada pihak universiti. Hal ini bertujuan untuk memperoleh jawapan yang lebih tepat dan betul daripada golongan setiap lapisan dan akhirnya membawa kepada keputusan yang memenuhi objektif kajian.

Saiz sampel untuk populasi adalah kira-kira 381 orang responden seperti dalam Jadual 1. Berdasarkan sumber data dari Pusat Strategik UKM 2015, bilangan pelajar termasuk undergraduate dan postgraduate mempunyai lebih kurang sebanyak 19,733 orang manakala kategori staff mempunyai lebih banyak sebanyak 5,557 orang termasuk staff akademik dan staff sokongan.

Saiz sampel boleh ditentukan dengan menggunakan prosedur pengiraan yang tertentu. Dengan mengambil kira ralat persampelan, aras signifikan dan juga aras keyakinan dan menggunakan ralat persampelan 5% (*Significance level α - 0.05*) dengan aras keyakinan 95% (*Confidence level*).

Sebagai seorang penyelidik, penetapan aras signifikan kajian harus dijalankan supaya hipotesis kajian dapat diuji. Aras signifikan yang biasanya ditetapkan dalam penyelidikan Sains Sosial ialah $p < 0.05$ (nilai alpha α). Terdapat juga penyelidik yang menetapkan aras signifikan alphanya pada 0.001 dengan aras keyakinan 99%.

Biasanya untuk menentukan saiz sampel, Jadual 1 iaitu penentuan saiz sampel telah disediakan seperti jadual Cohen (2001).

Required Sample Size						
Population Size	Confidence = 95%			Confidence = 99%		
	Margin of error			Margin of Error		
	5.0%	3.5%	2.5%	5.0%	3.5%	2.5%
10	10	10	10	10	10	10
20	19	20	20	19	20	20
30	26	29	29	29	29	30
40	33	37	37	37	37	39
50	44	47	48	47	48	49
75	63	69	72	74	67	71
100	80	89	94	99	87	93
150	108	126	137	148	122	135
200	132	160	177	196	158	174
250	152	190	215	244	182	211
300	169	217	251	293	207	246
400	246	296	338	384	290	349
500	317	386	437	475	385	462
600	384	460	532	565	460	539
700	448	530	613	653	531	616
800	509	596	679	719	593	675
1,000	678	800	906	956	775	903
1,200	791	924	1,047	1,107	906	1,039
1,500	956	1,115	1,257	1,327	1,093	1,256
2,000	1,222	1,413	1,565	1,645	1,358	1,555
2,500	1,453	1,677	1,854	1,944	1,589	1,813
3,500	1,946	2,241	2,565	2,665	2,111	2,406
5,000	2,707	3,136	3,588	3,698	2,906	3,342
7,500	3,665	4,215	4,721	4,831	3,965	4,501
10,000	4,370	5,032	5,489	5,600	4,532	5,139
25,000	10,780	12,648	14,039	14,585	11,485	13,172
50,000	21,722	25,493	28,056	28,855	23,118	26,455
75,000	32,776	38,506	42,514	43,413	34,330	39,583
100,000	43,922	51,313	55,762	56,761	45,542	51,727
250,000	109,782	127,527	140,248	144,247	114,247	130,555
500,000	219,564	255,054	280,496	288,494	228,494	261,111
1,000,000	439,128	510,108	560,992	576,988	456,988	522,222
2,500,000	1,097,820	1,275,135	1,402,480	1,441,210	1,141,210	1,305,555
5,000,000	2,195,640	2,550,270	2,804,960	2,882,420	2,282,420	2,611,111
10,000,000	4,391,280	5,102,540	5,609,920	5,764,840	4,564,840	5,222,222
20,000,000	8,782,560	10,205,080	11,219,840	11,529,680	9,129,680	10,444,444
30,000,000	13,173,840	15,307,620	16,829,760	17,294,520	13,694,520	15,666,666
40,000,000	17,565,120	20,410,160	22,439,680	22,959,360	18,119,360	20,888,888
50,000,000	21,956,400	25,512,700	28,049,600	28,574,240	22,544,240	26,111,111
60,000,000	26,347,680	30,615,240	33,659,520	34,189,180	26,969,180	31,333,333
70,000,000	30,738,960	35,717,780	39,269,440	39,704,120	31,394,120	36,555,555
80,000,000	35,130,240	40,820,320	44,879,360	45,219,060	35,819,060	41,777,777
90,000,000	39,521,520	45,922,860	50,489,280	50,734,000	40,244,000	47,000,000
1,000,000,000	395,215,200	459,228,600	504,892,800	507,340,000	395,215,200	459,228,600

Rajah 1. Jadual penentuan saiz sampel
 (Sumber: Cohen, 2001)

Responden komuniti akademik termasuk profesor, profesor madya, pensyarah dan tutor yang berkhidmat di Universiti Kebangsaan Malaysia. Manakala bagi kakitangan sokongan ialah mereka yang bekerja dalam pejabat-pejabat atau institusi di universiti sebagai staf sokongan bagi komuniti akademik.

Untuk mencapai jumlah sasaran responden, kajian dijalankan di beberapa tempat termasuk kolej kediaman pelajar, pejabat-pejabat pentadbiran dan pengurusan universiti, fakulti-fakuklti, dan sebagai di dalam kawasan kampus universiti. Kesemua tempat ini menjadi tumpuan komuniti akademik, pelajar dan kakitangan sokongan.

Pengumpulan dan Analisis Data

Setelah instrumen dan pengukuran kajian dibangunkan, proses pengumpulan data perlu dijalankan. Pengumpulan data berdasarkan kaedah tinjauan. Agihan soal selidik kepada responden dapat menjayakan kajian ini secara sukarela dan bekerjasama. Kajian ini mengambil masa selama 1 bulan iaitu sepanjang bulan Jun 2016 dalam menjalankan soal selidik dalam kalangan warga kampus.

Setelah itu proses menguruskan data dilakukan dengan mengenalpastikan data-data yang telah dikumpul dikelas mengikut kategori masing-masing dan dikodkan secara sistematik dengan IBM SPSS versi 23. Terdapat tiga kategori utama pengkelasan data yang dikenalpastikan dalam kajian ini iaitu data nominal, ordinal dan selang. Jadual 2 berikut menunjukkan contoh kategori data dan pengekod bagi kajian ini.

Kajian ini telah mengumpul data melalui data primer iaitu melalui cara soal selidik. Soal selidik diedarkan kepada 381 orang responden supaya memperolehi data yang lebih tepat daripada responden-responden.

Jadual 2. Data dan Pengukuran

Data	Kategori	Kod
Jantina	Nominal	1 = lelaki 2 = perempuan
Jenis Pengajian	Nomial	1 = pelajar sepenuh masa 2 = pelajar separah masa
Pendapatan bulanan	Ordinal	1 = < RM 2,000 2 = RM 2,001 – RM 4,000 3 = RM 4,001 – RM 6,000 4 = RM 6,001 – RM 8,000

		5 = > RM 8,001
Tahap kesesuaian	Selang	1 = Sangat tidak sesuai 2 = Tidak sesuai 3 = Sederhana 4 = Sesuai 5 = Sangat sesuai

Dalam hasil kajian ini, purata diukur dari 1 hingga 5 dan kesan aras purata dibahagikan kepada 3 kategori iaitu rendah, sederhana dan tinggi. Purata 1 hingga 2.33 dikira sebagai kesan aras rendah manakala purata dari 2.34 hingga 3.67 dikira sebagai kesan aras sederhana. Purata 3.68 hingga 5 pula dikira sebagai kesan aras tinggi. Selain itu, pengumpulan data sekunder iaitu tinjauan literatur membolehkan pendekatan kajian dapat digunapakai dalam penyelidikan ini. Pengumpulan data melalui pemerhatian juga digunakan. Pemerhatian interaksi antara tuan rumah dengan pelancong antarabangsa juga boleh dicatatkan sebagai sumber data.

Hasil kajian dan perbincangan

Latar belakang responden

Responden untuk menjalankan penyelidikan ini dibahagikan kepada komuniti staff dan juga komuniti pelajar. Komuniti staff merangkumi staff akademik dan staff sokongan manakala komuniti pelajar pula merangkumi pelajar prasiswazah dan pelajar siswazah.

Bagi komuniti staf, sebanyak 30 orang responden iaitu 35.7% berumur antara 50 – 59 manakala 20 – 29 mempunyai paling kurang responden iaitu sebanyak 11. Komuniti pelajar pula mempunyai senario yang amat berlainan dengan komuniti staf. Komuniti pelajar mempunyai sebanyak 281 orang responden dalam kategori 20 – 29. Bilang kategori responden yang paling kurang dalam komuniti pelajar ialah kategori umur 40 – 49 (jadual 3).

Komuniti staf mempunyai sebanyak 50 orang responden atau 59.5% dari kalangan perempuan dan sebanyak 34 orang responden dari kalangan lelaki. Manakala bagi komuniti pelajar mempunyai sebanyak 219 orang responden ialah kalangan perempuan dan sebanyak 78 orang responden dari kalangan lelaki.

Dalam kategori fakulti pengajian untuk komuniti staf, golongan majoriti responden dari Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan dengan bilangan responden sebanyak 26 orang atau 31%. Manakala sebanyak 5 orang responden dari Graduate School of Business UKM-GSB. Sebaliknya dalam komuniti pelajar, golongan responden yang paling banyak adalah dari Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan dengan bilangan responden sebanyak 51 orang manakala sebanyak 8 orang responden dari Graduate School of Business UKM-GSB. Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan merupakan fakulti yang terbesar dalam kampus UKM Bangi dengan mempunyai paling banyak pelajar dan staf.

Sebanyak 78.6% (66 orang responden) daripada keseluruhan komuniti staf tinggal di rumah sendiri manakala sebanyak seorang responden menduduki dalam rumah kakitangan. Bagi komuniti pelajar pula sebanyak 246 orang responden tinggal di kolej kediaman universiti manakala sebanyak 13 orang responden tinggal di rumah sendiri.

Jadual 3. Latar Belakang Responden

Butir-butir	Komuniti				
	Staf		Pelajar		
	Kekerapan (orang)	Peratus (%)	Kekerapan (orang)	Peratus (%)	
Kategori	<20	0	0.0	3	1.0
Umur (tahun)	20 - 29	11	13.1	281	94.6
	30 - 39	19	22.6	11	3.7
	40 - 49	24	28.6	2	0.7
	50 - 59	30	35.7	0	0.0
Jantina	Lelaki	34	40.5	78	26.3
	Perempuan	50	59.5	219	73.7
Fakulti Pengajian	Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan	26	31.0	51	17.1
	Fakulti Sains dan Teknologi	7	8.3	43	14.4
	Fakulti Ekonomi dan Pengurusan	9	10.7	41	13.8
	Fakulti Pendidikan	6	7.1	24	8.1
	Fakulti Pengajian Islam	9	10.7	36	12.1
	Fakulti Kejuruteraan dan Alam Bina	9	10.7	35	11.8
	Fakulti Undang-Undang	6	7.1	25	8.4
	Fakulti Teknologi dan Sains Maklumat	7	8.3	34	11.4
	Graduate School of Business	5	6.0	8	2.7
	UKM-GSB				
Tempat Kediaman	Kolej kediaman	0	0.0	246	82.8
	Rumah Kakitangan	1	1.2	0	0.0
	Rumah Sewa	17	20.2	38	12.8
	Rumah Sendiri	66	78.6	13	4.4

(Sumber: Kajian Lapangan 2016)

Kefahaman maksud aset kampus

Kampus universiti merupakan salah satu tempat permulaan bagi melaksanakan sesuatu aktiviti dan program yang boleh membawa kesedaran kepada komuniti universiti terhadap aset kampus dan alam sekitar yang sedia ada (Shakur, 2013). Aktiviti yang dijalankan di universiti memberi kesan secara langsung dan secara tidak langsung kepada persekitaran aset kampus. Kepentingan mengenalpastikan aset kampus boleh membantu pihak pentadbiran dan pengurusan universiti dalam membentuk mekanisme pembangunan edupelancongan di kampus UKM Bangi.

Berdasarkan Jadual 4, sebanyak 78 orang atau 92.9% responden dari komuniti staf menunjukkan bahawa mereka memahami maksud aset kampus. Kebanyakan mereka memahami aset kampus dengan kemunculan kemudahan, fakulti dan bangunan kampus sebagai aset kampus universiti. Sebaliknya, hanya sebanyak 6 orang responden komuniti staf tidak mengetahui dengan maksud aset kampus.

Jadual 4. Kefahaman maksud aset kampus

Butir-butir		Komuniti			
		Staf		Pelajar	
		Kekerapan (orang)	Peratus (%)	Kekerapan (orang)	Peratus (%)
Kefahaman maksud aset kampus	Ya	78	92.9	211	71.0
	Tidak	6	7.1	86	29.0
Kepentingan aset kampus	Ya	84	100.0	275	92.6
	Tidak	0	0.0	22	7.4

(Sumber: Kajian Lapangan 2016)

Manakala bagi komuniti pelajar, sebanyak 71.0% 211 orang responden memahami maksud aset kampus. Mereka menunjukkan bahawa aset kampus merupakan fasiliti, kemudahan, tumbuh-tumbuhan, infrastruktur yang berada dan muncul dalam kawasan kampus universiti. Sebanyak 86 orang responden menunjukkan bahawa mereka tidak mengetahui tentang aset kampus. Selain itu, kesemua responden komuniti staf iaitu sebanyak 84 orang responden merasa bahawa aset kampus merupakan sesuatu yang penting. Aset kampus merangkumi infrastruktur, tumbuh-tumbuhan dan sebagai sentiasa perlu dianggap sebagai penting dengan memerlukan banyak pemeliharaan dan pemuliharaan dari pihak pentadbiran dan pengurusan universiti. Dalam komuniti pelajar, sebanyak 275 orang atau 92.6% responden menyatakan aset kampus penting sebagai harta universiti.

Aset kampus dari segi "People" (Manusia)

Daripada jadual 5, sebanyak 97.6% (82 orang responden) daripada komuniti staf UKM Bangi berpendapat tanggungjawab terhadap penjagaan aset kampus adalah penting. Bagi mereka, sebagai salah satu ahli kampus, memegang tanggungjawab bersama-sama dengan pihak lain adalah merupakan satu tanggungjawab bersama.

Jadual 5. Penjagaan Aset Kampus

Butir-butir		Komuniti			
		Staf		Pelajar	
		Kekerapan (orang)	Peratus (%)	Kekerapan (orang)	Peratus (%)
Tanggungjawab Penjagaan Aset Kampus	Ya	82	97.6	285	96.0
	Tidak	2	2.4	12	4.0
Pihak Tanggunjawab Penjagaan Aset Kampus	Pihak pentadbiran universiti	72	85.7	240	80.8
Pihak Tanggunjawab Penjagaan Aset Kampus	Pihak kerajaan	34	40.5	108	36.4
	Staf kampus	71	84.5	183	61.6
	Pelajar kampus	58	69.0	198	66.7
	Orang luar yang mengunjungi	34	40.5	85	28.6
	Pihak swasta	3	3.6	30	10.1
	Organisasi kebajikan	3	3.6	28	9.4

(Sumber: Kajian Lapangan 2016)

Selain itu, sebanyak 285 orang atau 96.0% responden komuniti pelajar merasakan bertanggungjawab menjaga aset kampus adalah tanggungjawab yang amat penting. Komuniti pelajar sebagai pengguna kampus yang paling banyak, mereka mengetahui alam sekitar di kampus UKM Bangi. Untuk memegang beban penjagaan aset kampus, sebanyak 72 orang responden dari komuniti

staf berpendapat pihak pentadbiran universiti harus menanggungkan beban untuk menjaga aset kampus. Sebanyak 71 orang responden dari komuniti staf pula merasa mereka harus memegang beban untuk menjaga aset kampus setiap hari apabila mereka bekerja di kampus UKM Bangi.

Di samping itu, sebanyak 240 orang atau 80.8% responden dari komuniti pelajar berasa pihak pentadbiran universiti seharusnya bertanggungjawab untuk menjaga aset kampus. Aset kampus merupakan harta kampus yang milik kepada pihak pentadbiran universiti. Manakala sebanyak 198 orang responden dari komuniti pelajar berasa mereka sendiri harus menjaga aset kampus.

Aset kampus dari segi “Package (Pakej)”

Dalam kalangan komuniti staf, sebanyak 47 orang atau 56.0% responden menunjukkan bahawa tidak mengetahui tentang Edutourism Pakej 101 yang dipromosikan oleh Kementerian Pelancongan dan Kebudayaan Malaysia seperti yang ditunjukkan dalam jadual 6. Sebaliknya, hanya sebanyak 37 orang responden komuniti staf mengetahui Edutourism Pakej 101. Situasi ini yang mana kurang diketahui dalam kalangan komuniti staf adalah disebabkan promosi dalam kampus UKM Bangi mengenai Edutourism Pakej 101 masih kekurangan.

Jadual 6. Pelancaran Pelancongan Pendidikan

Butir-butir		Komuniti			
		Staf		Pelajar	
		Kekerapan (orang)	Peratus (%)	Kekerapan (orang)	Peratus (%)
Mengetahui	Ya	37	44.0	47	15.8
Edutourism Pakej 101	Tidak	47	56.0	250	84.2
Pelancaran Pakej	Ya	74	88.1	258	86.9
Pelancongan	Tidak	10	11.9	39	13.1
Pendidikan dalam Kampus					

(Sumber: Kajian Lapangan 2016)

Sementara itu, dalam kalangan komuniti pelajar, 250 orang atau 84.2% responden tidak mengetahui mengenai Edutourism Pakej 101. Daripada jumlah 297 orang responden, sebanyak 47 orang responden pula mengetahui Edutourism Pakej 101 yang mengenai tentang pelancongan pendidikan yang dilancarkan di kampus-kampus universiti seluruh Malaysia. Kebanyakan pelajar tidak mengetahui tentang Edutourism Pakej 101 kerana dalam kampus UKM Bangi tiada sebarang pakej yang dipromosikan dalam Edutourism Pakej 101, hanya pakej pelancongan pendidikan di Pusat Penyelidikan Tasik Chini dirangkumi dalam Edutourism Pakej 101.

Untuk membangunkan pelancongan pendidikan dalam kampus UKM Bangi, sebanyak 74 orang responden dari komuniti staf UKM bersetuju untuk melancarkan pakej pelancongan pendidikan dalam kampus UKM Bangi. Manakala bagi komuniti pelajar, sebanyak 258 orang atau 86.9% responden bersetuju untuk menjalankan dan mempromosikan pakej pelancongan pendidikan dalam kampus UKM Bangi supaya lebih banyak orang dari luar boleh mengetahui kampus UKM Bangi dengan lebih mendalam.

Aset kampus dari segi “Place” (Tempat)

Bagi pandangan komuniti staf, Kolej Keris Mas (KKM) dan Kolej Ibu Zain (KIZ) lebih sesuai untuk menjadikan tempat penginapan dalam pakej edupelancongan di kampus UKM Bangi dengan puratanya sebanyak 4.04. Hal ini disebabkan oleh Kolej Keris Mas mempunyai terbanyak bangunan kolej dan mampu membekalkan bilik dalam bilangan yang besar kepada pengunjung-pengunjung manakala Kolej Ibu Zain merupakan kolej antarabangsa yang mana kebanyakan pelajar antarabangsa menduduki di sana, lebih senang untuk pelajar antarabangsa dan pengunjung untuk berkomunikasi

satu sama lain. Tambahan pula, pihak pengurusan Kolej Keris Mas telah merancang untuk meningkatkan lanskap dengan membina pelbagai tamam. Manakala bagi komuniti staf, Kolej Burhanuddin Helmi (KBH) tidak berapa sesuai sebagai tempat penginapan dengan purata sebanyak 3.38 kerana lokasi kolej ini menghadap ke Pusat Kesihatan dan kurang peningkatrafan dalam fasiliti serta bangunan kolej (jadual 7).

Jadual 7. Potensi Kolej-kolej Kediaman Dijadikan Sebagai Tempat Penginapan

Butir-butir	Komuniti				
	Mean	Staf Kesan Aras	Mean	Pelajar Kesan Aras	
Potensi Kolej-kolej Kediaman	Kolej Keris Mas (KKM)	4.04	Tinggi	3.80	Tinggi
	Kolej Ibu Zain (KIZ)	4.04	Tinggi	3.77	Tinggi
	Kolej Rahim Kajai (KJK)	3.51	Sederhana	3.18	Sederhana
	Kolej Tun Hussein Onn (KTHO)	3.43	Sederhana	2.92	Sederhana
	Kolej Dato Onn (KTO)	3.74	Tinggi	3.05	Sederhana
	Kolej Aminuddin Baki (KAB)	3.42	Sederhana	3.10	Sederhana
	Kolej Ungku Omar (KUO)	3.49	Sederhana	3.16	Sederhana
	Kolej Ibrahim Yaakub (KIY)	3.40	Sederhana	3.14	Sederhana
	Kolej Burhanuddin Helmi (KBH)	3.38	Sederhana	3.12	Sederhana
	Kolej Pendeta Za'ba (KPZ)	3.51	Sederhana	3.83	Tinggi
Potensi Fakulti	Fakulti Sains dan Kemanusiaan	4.06	Tinggi	4.25	Tinggi
	Fakulti Sains dan Teknologi	3.92	Tinggi	4.08	Tinggi
	Fakulti Ekonomi dan Pengurusan	3.66	Sederhana	3.63	Sederhana
	Fakulti Pengajian Islam	3.67	Sederhana	3.50	Sederhana
	Fakulti Kejuruteraan dan Alam Bina	4.06	Tinggi	4.18	Tinggi
	Fakulti Undang-Undang	3.86	Tinggi	3.63	Sederhana
	Fakulti Pendidikan	3.80	Tinggi	3.39	Sederhana
	Fakulti Teknologi dan Sains Maklumat	3.76	Tinggi	3.57	Sederhana
	UKM-GSB Pusat Pengajian Siswazah Perniagaan	3.85	Tinggi	4.13	Tinggi

(Sumber: Kajian Lapangan 2016)

Dalam komuniti pelajar, Kolej Pendeta Za'ba (KPZ) merupakan kolej yang paling sesuai untuk dijadikan tempat penginapan dengan purata sebanyak 3.83 kerana kolej ini terletak di atas bukit dan dikelilingi oleh alam semulajadi serta berdekatan dengan Hutan Simpan Kekal UKM. Pengunjung yang berminat untuk menerokai boleh melawat ke Hutan Simpan Kekal UKM yang berhampiran (jadual 8).

Di samping itu, dalam memilih fakulti yang sesuai dijadikan tapak edupelancongan, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan serta Fakulti Kejuruteraan dan Alam Bina bersama-sama memperolehi purata yang paling tinggi iaitu sebanyak 4.06. Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan merupakan fakulti yang paling besar dalam kampus UKM Bangi dan mempunyai pelbagai pusat serta siswazah. Fakulti Kejuruteraan dan Alam Bina pula mempunyai keunikan bangunan dan bersebelahan dengan tasik yang amat memudahkan perjalanan pengunjung ke kampus UKM Bangi. Manakala Fakulti Ekonomi dan Pengurusan memperolehi purata sebanyak 3.66 yang mana menunjukkan bahawa fakulti ini kurang sesuai untuk dijadikan sebagai tapak edupelancongan. Fakulti Ekonomi dan Pengurusan kekurangan keistimewaan sendiri maka kekurangan daya tarikan untuk pengunjung melawat ke sana.

Dari pandangan komuniti pelajar, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan merupakan fakulti yang paling sesuai untuk dijadikan tapak utama edupelancongan dengannya purata sebanyak 4.25. Hal ini disebabkan kerana fakulti ini menyumbang beberapa bangunan pentadbiran utama dalam kampus seperti Canselori, Dewan Tun Abdul Razak dan Pusanika. Fakulti ini mempunyai laluan akses yang

pelbagai, memudahkan perjalankan pengunjung-pengunjung yang ingin melawat ke bangunan yang bersambungan.

Jadual 8. Potensi Tempat-tempat Dijadikan Sebagai Tempat Edupelancongan

	Butir-butir	Komuniti			
		Staf		Pelajar	
		Mean	Kesan Aras	Mean	Kesan Aras
Potensi Tempat-tempat Dijadikan Sebagai Tempat Edupelancongan	Dewan Canselor Tun Abdul Razak	4.04	Tinggi	4.12	Tinggi
	Muzium Warisan Akademik	4.40	Tinggi	4.26	Tinggi
	Galeri Tuanku Canselori	4.45	Tinggi	4.29	Tinggi
	Galeri Litograf, Karigatur dan Manukrip	4.32	Tinggi	4.21	Tinggi
	Balai Busana Melayu	4.02	Tinggi	4.13	Tinggi
	Galeri Sejarah Alam	4.37	Tinggi	4.16	Tinggi
	Perpustakaan Tun Sri Lanang (PTSL)	4.46	Tinggi	4.18	Tinggi
	Masjid UKM	3.94	Tinggi	4.05	Tinggi
	Tasik Kejuruteraan	4.21	Tinggi	3.79	Tinggi
	Hutan Lipur UKM	4.38	Tinggi	4.20	Tinggi
	Taman Paku Pakis	4.38	Tinggi	4.12	Tinggi
	Dewan Gemilang	3.52	Sederhana	3.51	Sederhana
	Kelab Golf Danau	4.23	Tinggi	4.01	Tinggi
	Pusanika UKM	4.12	Tinggi	3.57	Tinggi

Sumber: Kajian Lapangan 2016

Dalam komuniti staf, pandangan terhadap kesesuaian tempat dalam kampus sebagai tempat edupelancongan ialah Perpustakaan Tun Sri Lanang (PTSL) dengan purata sebanyak 4.46 yang ditunjuk dalam Jadual 5.10. Perpustakaan Tun Sri Lanang (PTSL) merupakan perpustakaan yang terbesar di Asia Tenggara dengan keluasan 280,000 kaki persegi. Pengunjung luar mampu mencari pelbagai jenis maklumat dalam perpustakaan ini. Manakala Dewan Gemilang memperolehi 3.52 yang merupakan purata terendah kerana Dewan Gemilang merupakan satu dewan yang disediakan untuk mengadakan program-program sahaja dan tiada sebarang barangan di dalamnya.

Pandangan komuniti pelajar pula terhadap Galeri Tunku Canselori mempunyai purata yang paling tinggi iaitu 4.29 dalam kesesuaian dijadikan sebagai tempat edupelancongan kampus UKM Bangi. Galeri Tunku Canselori mempunyai banyak maklumat sejarah mengenai UKM dan sistem pentadbiran di UKM. Melalui mengunjungi ke Galeri Tunku Canselori, pengunjung dapat mengetahui sejarah UKM dengan lebih senang dan teliti. Manakala Dewan Gemilang memperolehi yang terendah juga dalam komuniti pelajar dengan purata sebanyak 3.51.

Aset kampus dari segi "Product" (Produk)

Komuniti staf menunjukkan bahawa cenderamata merupakan produk yang paling sesuai untuk dijadikan sebagai tarikan pelancongan pendidikan dengan purata 4.32 yang berkesan aras tinggi seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 9. Cenderamata seperti magnet, keychain dan sticker mengenai landmark atau bangunan UKM dapat memberi kenangan kepada pengunjung-pengunjung supaya dapat mengingatkan memori melawat di kampus UKM Bangi. Buah-buahan pula mempunyai purata yang paling rendah iaitu 3.73 dengan kesan aras tinggi kerana buah-buahan tidak merupakan produk yang amat unik dan juga boleh didapati di kawasan luar kampus.

Jadual 9. Potensi Produk Sebagai Tarikan Pelancongan Pendidikan

Butir-butir	Komuniti			
	Mean	Staf Kesan Aras	Mean	Pelajar Kesan Aras
Potensi Produk Sebagai Tarikan Pelancongan Pendidikan				
Postcard	3.89	Tinggi	3.82	Tinggi
Makanan-makanan yang dijual	3.95	Tinggi	4.01	Tinggi
Coklat	3.90	Tinggi	3.61	Sederhana
Buah-buahan	3.73	Tinggi	3.72	Tinggi
Buku-buku	4.05	Tinggi	3.87	Tinggi
Cenderamata	4.32	Tinggi	4.19	Tinggi

(Sumber: Kajian Lapangan 2016)

Komuniti pelajar juga berpendapat bahawa cenderamata mempunyai potensi yang tinggi untuk dijadikan produk pelancongan pendidikan, dengan purata 4.19 merupakan kesan aras tinggi. Cenderamata yang beridentiti kampus UKM hanya mampu dicari dalam kampus UKM Bangi denganya dianggap sebagai unik dan istimewa, maka dapat menarik pengunjung untuk membelinya sebagai produk pelancongan. Dalam komuniti pelajar pula, mereka berpandangan bahawa coklat mempunyai potensi, namun pada purata 3.61 yang berkesan sebagai aras sederhana. Hal ini kerana coklat yang diproseskan di Fakulti Sain dan Teknologi masih tidak berapa stabil dan memerlukan peningkatan lagi.

Aset Kampus Dari Segi “Performance” (Prestasi)

Jadual 10. Prestasi oleh Pihak Pentadbiran dan Pengurusan terhadap Pengurusan Aset Kampus

Butir-butir	Komuniti	
	Staf Mean	Pelajar Mean
Prestasi oleh Pihak Pentadbiran dan Pengurusan terhadap Pengurusan Aset Kampus	3.48	3.32

(Sumber: Kajian Lapangan 2016)

Berdasarkan Jadual 10, komuniti staf berasa amat berpuas hati dengan prestasi pihak pentadbiran dan pengurusan, terutama dalam pengurusan aset kampus dengan purata 3.48. Komuniti pelajar pula memperoleh 3.32 dalam kepuasan prestasi. Secara keseluruhannya, kedua-dua komuniti amat berpuas hati terhadap pengurusan aset kampus yang sedia ada dalam kampus. Pihak pentadbiran dan pengurusan telah menghulurkan banyak usaha dalam penjagaan dan pemeliharaan aset kampus. Tambahan pula, langkah penaiktarafan aset kampus seperti kemudahan, landskap dan bangunan semakin dijalankan dari semasa ke semasa untuk membangunkan edupelancongan dalam kampus UKM Bangi.

Secara ringkasnya, potensi aset kampus seperti kawasan kolej, bangunan fakulti, bangunan pentadbiran dan pengurusan di UKM telah mendapat maklum balas daripada komuniti staf dan pelajar, dan potensinya sebagai destinasi edupelancongan ditunjukkan dalam Jadual 11.

Jadual 11. Keseluruhan Potensi Aset Kampus Dijadikan Edupelancongan

Butir-butir	Komuniti			
	Mean	Staf Kesan Aras	Mean	Pelajar Kesan Aras
Kolej-kolej	3.60	Sederhana	3.31	Sederhana
Fakulti-fakulti	3.85	Tinggi	3.82	Tinggi
Tempat di UKM	4.20	Tinggi	4.04	Tinggi

Sumber: Kajian Lapangan 2016

Komuniti staf dan pelajar berpandangan bahawa tempat-tempat di kampus UKM Bangi seperti Dewan Canselor Tun Abdul Razak, Pusanika dan sebagainya amat berpotensi dijadikan tempat edupelancongan dengan menilainya min purata sebanyak 4.20 dan 4.04 masing-masing yang berkesan aras tinggi. Sebaliknya, kedua-dua komuniti menilai kolej-kolej di kampus UKM Bangi kekurangan potensi untuk dijadikan tempat edupelancongan ataupun tempat penginapan dengan min purata sebanyak 3.60 dan 3.31 yang berkesan aras sederhana. Untuk mempertingkatkan potensi-potensi pelbagai aset kampus dalam kampus UKM Bangi, pelbagai usaha perlu diambil oleh pihak pentadbiran dan pengurusan, komuniti staf dan komuniti pelajar. Di kamsis umpamanya, usaha menaiktarafkan dan memperbaiki kawasan dan lanskap kolej dapat menarik kedatangan pengunjung. Dewan serbaguna dan kemudahan-kemudahan yang sedia ada dalam kolej seharusnya dinaiktarafkan dengan teknologi yang lebih canggih supaya dapat memenuhi keperluan pengunjung.

Kesimpulan

Secara keseluruhannya, edupelancongan di Malaysia harus dibangunkan dengan kerjasama pelbagai pihak termasuk pihak kerajaan, pihak pentadbir universiti dan komuniti kampus. Aset kampus merupakan elemen yang sangat penting dalam pembangunan edupelancongan. Penghayatan dan penjagaan aset kampus dalam konteks edupelancongan dapat memberikan nilai tambah kepada ekosistem pendidikan tinggi. Bahkan aset kampus harus dilihat dalam dimensi yang menyumbang kepada pengalaman edupelancongan bukan sahaja kepada generasi mahasiswa, tetapi juga kepada masyarakat dan pelancong sejagat.

Rujukan

- Afandi Fikri (2007) *Pembangunan Kandis Resource Centre - Pemangkin Edupelancongan*. (Tesis Sarjana Sains Perancangan Pelancongan). Universiti Teknologi Malaysia.
- Ahmad H, Jusoh H, Hussain M, Buang A, & Anuar A (2012) *Dasar Pelancongan di Malaysia: Ke Arah Destinasi Mesra Pelancong*. *Akademika*, 82(3), 77-91.
- Ankomah P, Larson R (2000) *Education Tourism: A Strategy to Strategy to Sustainable Tourism Development in Sub-Saharan Africa*. Laxmi Book Publication.
- Choudhary V (2010) *Educational Tourism*. New Delhi: Centrum Press.
- Er Ah Choy (2013) *Pembangunan Pelancongan Lestari di Melaka: Persektif Pelancong*. *GEOGRAFIA*, 9(3), 12-23.
- Habibah A, Hamzah J, Andi W, Maisarah CA, Mohd AJ, Khairil A, Ibrahim R, Mohammad Saifudin MS, Siti Norsakira M, Amriah B, Mastura M, Yew WC, Hazita A, Mohd F, Lam KC (2014) *Gelagat melancong pelajar ASEAN di Malaysia: Kajian kes di Universiti Kebangsaan Malaysia*. *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space* 10 (8), 124-137.
- Holden A (2003) *Environment and tourism*. London: Routledge.

- Ibrahim Y, Mohamed S, Ahmad H (2008) *Pelancongan Malaysia: Isu Pembangunan, Budaya, Komuniti, dan Persempatan* (Cet. 1. ed.). Sintok: Penerbit Universiti Utara Malaysia.
- Jabatan Bendahari (2013) *Tatacara Pengurusan Aset Alih Universiti (TPAU)*. Pekeliling Bendahari Bil. 2
- Kementerian Pengajian Tinggi (2014) *Indikator Pengajian Tinggi 2013*.
- Kementerian Pelancongan dan Kebudayaan (2015) *Malaysia 101 Edutourism Packages*.
- Malaysia K P (2015) *Edupelancongan*. Retrieved from Portal Rasmi Kementerian Pelancongan dan Kebudayaan Malaysia.
- Mathieson A, Wall G (1991) *Pelancongan: Impak ekonomi, fizikal dan sosial*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohamed B (2008) *Pelancongan Lestari*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Lee MP (2011) *Educational Tourism*. New Delhi, India: Discovery Publishing House Pvt. Ltd.
- Pusat Strategi (2016) UKM Highlight 2016 [Cited on 6 July 2016]. Available from: <http://www.ukm.my/strategi-ukm/ukmhighlights2016/>
- Ramli RS, Mapjabil J (2012) Edupelancongan: Tinjauan Konseptual dan Potensinya di Malaysia. 45.
- Ramli RS, Rahman B, Mapjabil J, Tangavello L, Mohd Zainol R, Marzuki M (2015) Edupelancongan di Pulau Pinang: Suatu analisis awal. *GEOGRAFIA Online Malaysian Journal of Society*, 74-86.
- Rancangan Malaysia Ke-10 (2010) Unit Perancangan Ekonomi Malaysia.
- Ritchie BW (2003) *Managing Educational Tourism*. Channel View Publications, Great Britain.
- Satyabrata S. 6Ps of Marketing Mix [Article on the internet] 2016 [Cited 6 September 2016] Available from: <https://www.scribd.com/doc/93748867/6Ps-of-Marketing-Mix>
- Sharma DA (2015) Educational Tourism: Strategy for Sustainable Tourism Development with reference of Hadauti and Shekhawati Regions of Rajasthan ,India. *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*.
- Wang B, Li S (2008) Education tourism market in China: An explorative study in Dalian. *International Journal of Business and Management* 3(5), 44-49.
- Yahaya Ibrahim (2008) *Pembangunan pelancongan dan perubahan komuniti*. Penerbit Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Zaimah R, Er AC, Sarmila MS, Habibah A, Hamzah J, Nurain S, Nadiah H (2015) Kepuasan Pelancong Dengan Melaka Sebagai Destinasi Pelancongan Lestari: Satu Kajian Persepsi. *GEOGRAFIA Malaysia Journal of Society and Space*, 11(1), 135-142.